

تری ایگلتون

درباره‌ی شر

ترجمه‌ی
روزبه آقاچری

mikhanam.com

mikhanam.com

سرشناسه: انگلین، تری، ۱۹۹۳م

Eagles, Terry

عنوان و نام پدیدآور: غربانی، سر آتری انگلین / غربانی، تری / روزبه آختری

مشخصات نشر: تهران: نشر پارس، ۱۳۰۱

مشخصات ظاهری: ۱۶۸ ص

شابک: ۹۶۴-۹۶۱۱-۵۶۵۰-۰۳-۱

وحدت فهرست‌نویسی: آریا

وآنداشت: عنوان اصلی: *On the*

موضوع: غیره سر

موضوع: *Good and evil*

موضوع: غیره سر

شناسه یکتا: آریا / روزبه، ۱۳۵۹، مترجم

رده‌بندی گروه: *BL*

رده‌بندی عمومی: ۲۱۶

شماره کتابشناسی ملی: ۸۹۵۷۰۷۳

اطلاعات رگره کتاب‌شناسی: آریا

نشر برج: نشر کتاب‌های علوم انسانی خانواده‌ی فرهنگی چشمه

فرماندهی شری
نوی اینگلتون
ترجمه‌ی روزبه آقاچری

رواستار: نشر خسروی
مشورته‌ی: فریاد فراهانی
همکاران انتشاراتی: صحرا ارشدی، منصوره مهدی‌آبادی
ناظر تولید: رحمان شفیعی
چاپ: پودیس دانش
تیراژ: ۲۰۰ نسخه

چاپ اول: زمستان ۱۴۰۱، تهران
ناظرانی: چاپ: پوسند امیرکبیر

حق چاپ و انتشار محفوظ و مخصوص نشر برج است.
هرگونه نقیاس و استفاده از این اثر، مشروط به دریافت اجازه از انتشارات چشمه است.

شابک: ۹۶۴-۶۶۶-۶۶۵۰۰۰۳۰۱

قیمت: ۹۰۰۰۰ تومان

دفتر مرکزی نشر چشمه: تهران، خیابان کارگر شمالی، تقاطع بزرگراه شهید گمنام، کوچه‌ی چهارم، پلاک ۲.
تلفن: ۸۸۳۳۳۶۰۰ — کتابفروشی نشر چشمه: گرمسار: تهران، خیابان کریم‌خان زند، نیش میرزای
شیرازی، شماره‌ی ۱۰۷. تلفن: ۸۸۹۰۷۷۶۶ — کتابفروشی نشر چشمه: کوش: تهران، بزرگراه ستاری شمال
نیش خیابان پاسار مرکزی، مجتمع تجاری گویا، طبقه‌ی پنجم، واحد ۹. تلفن: ۶۶۹۷۱۹۸۹ — کتابفروشی
نشر چشمه: آرنج، شهرک قفس (غرب)، بزرگراه خزادی، نرسیده به بزرگراه نیاپش، خیابان حافظی،
نیش خیابان فخر مقدم، مجتمع تجاری آرنج، طبقه‌ی ۲. تلفن: ۰۲۳۶۹۲۲۱ (۰۹۱۰) — کتابفروشی
نشر چشمه: بابل: بابل، خیابان سرخس، کوچه‌ی شیری، سروای بابل. تلفن: ۰۱۱۱۳۳۳۳۵۷۱ —
کتابفروشی نشر چشمه: کارگر تهران، خیابان کارگر شمالی، تقاطع بزرگراه شهید گمنام، کوچه‌ی چهارم،
پلاک ۹. تلفن: ۸۳۳۳۵۸۳ — کتابفروشی نشر چشمه: جم: تهران، نیوران، جاسازان، مجتمع تجاری
جیبستر، طبقه‌ی دوم، پلاک ۹۱. تلفن: ۶۶۶۵۰۰۳۳ — کتابفروشی نشر چشمه: دشت‌گان: مشهد، بلوار
وکیل آباد، بین وکیل آباد و مشهد، پست‌کسب آیین خفت‌نیر و عمرستان ۲، پلاک ۳۸۶. تلفن: ۳۸۶۷۳۸۷ (۰۵۱) —
کتابفروشی نشر چشمه: رشت: رشت، خیابان مطلب، میدان سرگل، ابتدای کوچه‌ی خدیجه، تلفن:
۰۱۱۲۱۲۹۸۲۸۹ (۰۱۱) — کتابفروشی نشر چشمه: آریز: کرج، عطیبه، بلوار شریعی، مرکز تجاری فرهنگی
مهرآمال، طبقه‌ی پنجم، تلفن: ۰۱۱۳۵۷۷۵۰۱ (۰۲۶)

www.cheshmeh.ir

cheshmehpublication

cheshmehpublication

تلفن پخش کتاب چشمه: ۷۷۷۸۸۵۰۲

فهرست

۹

مقدمه‌ی مترجم

۲۹

درآمد

۳۷

داستان‌های شر

۹۱

لذت و قبح

۱۳۷

تسلی‌دهندگان ایوب

۱۶۹

یادداشت‌ها

۱۶۳

نماینه

مقدمه‌ی مترجم

شر در دوران ما کلمه‌ای پُرکاربرد شده است: **کالبدیست** به کاربرد درست و نادرست اما وسیع مفهوم «پیش بافتادگی» [به اشتغال] شره^۱ توجه کنیم که هانا آرنت آن را در کتاب آئینمن در اورشلیم (آرنت، ۱۳۹۸) بر سر زبان‌ها انداخت. این پُرکاربردی را هم می‌توان نشانه‌ای خوب از بازانندیشی درباره‌ی خوش‌بینی‌های پیشرفت‌گرایانه در نظر گرفت هم می‌توان نشانه‌ای بد پنداشت، چرا که در هیاهوی اتهام‌زنی‌های اکثرآسیاسی و موضع‌گیری‌های بعضاً موهومی آن چه درست می‌رود دقیقاً همین بازانندیشی است. به هر روی، کتاب تری ایگلستون، منتقد و متفکر مارکسیست بریتانیایی، فراخوانی پُرشور به بازخوانی متأملانه و صبورانه‌ی این مفهوم پیچیده است. در جهان پُرشتابِ ما، عبارت «عجله کار شیطونه» ظنینی جالب دارد، به ویژه هنگامی که بخواهیم به شر بیندیشیم. امکان تأمل صبورانه بر زندگی و جهان‌مان دقیقاً همان چیزی است که سلب شده تا راحت‌تر بتوانند ایده‌ها و تصورات‌شان را

1. banality of evil

به همگان حفته کنند. «آن‌ها»ی مستتر در جمله‌ی قبل چه کسانی هستند؟ برای پاسخ به این پرسش به همه‌ی آن نمونه‌هایی بنگرید که اینگلتون از میان گستره‌ای قابل توجه از آثار ادبی بیرون کشیده تا از طریق آن‌ها «درباره‌ی شر» بنویسد: از یاگو انللو تا لورکون دکتر فاستوس.

نوشتن درباره‌ی شر تاریخ درازی دارد، به این دلیل ساده که شوهرهای انسانی و طبیعی تاریخی دراز دارند. در آغازهای تاریخی ما، تقابل اسطوره‌های دیوان و ایزدان در آیین‌های زرتشتی و مانوی تجلی روشنی از خیر و شر به دست می‌دهد، اما به دلیل پیچیدگی‌های صورت‌بندی مفهومی و استدلالی شر این تقابل همواره شبهه‌ها و مسائلی پیش آورده که تا همین امروز به مباحثاتی پُر شور (مثلاً مسئله‌ی همه‌توانایی و همه‌دانایی خداوند یا اهورامزدا) دامن زده است؛ مباحثی که به شکلی دیگر در ادیان ابراهیمی ادامه می‌یابند.

از منظر دوگانه‌باوری زرتشتی، اهریمن تنها یک نگاه از اهورامزدا عقب است، چرا که اگر اهورامزدا باروری و خرمی و شادی و باران حیات‌بخش و باد بارورکننده و جانوران سودمند را می‌آفریند، اهریمن و کارگزارانش نیز تباہی و غم و آرز و خشک‌سالی و مرگ و غیرتستان را پدید می‌آورند. این دوگانگی، که در آیین مانوی به شدیدترین شکل خود تجلی می‌یابد، بسیار جالب مسئله‌ی شر را حل می‌کند: شر هر آن چیزی است که اهریمنی است و ربطی به اهورامزدا ندارد. اگر شری در جهان هست، از اهریمن است و اگر خیری، از اهورامزدا (هینلز، ۱۳۹۱) اما راه‌حل ساده پیامدهایی منفی نیز به دنبال دارد. اولی، و مهم‌ترینش، این که یگانگی خداوند یا اهورامزدا را خدشه‌دار می‌کند و به دنبال خود یگانگی زمینی اقتصادی - سیاسی ناشی از آن را هم دشوار می‌سازد.^۱ تلاش زرتشتیان - در تقابل با آیین مانوی - برای هر چه دورتر شدن از دوگانگی مستتر در اسطوره‌شناسی کهن و تبدیل اهورامزدا به خدای یگانه‌ی قادر متعال همان پیچیدگی‌هایی را در الاهیات

۱. باید به این نکته اشاره کنم که به‌ویژه در دوران ساسانی است که تلاش‌هایی برای تضعیف رویکرد دوشر بین زرتشتی صورت می‌گیرد. به‌ویژه سائز از گسترش رویکرد نوح‌گذارانه‌ی زرتشتی.

۲. منظورم یگانگی بین و پادشاهی و شاه‌ی بارزاد زمینی نظم آسمانی است که به‌ویژه در دوران ساسانی گم‌های اساسی برای تطور آن پادشاه می‌شود.

زرتشتی ایجاد کرده که در الاهیات مسیحی و یهودی و اسلامی وجود دارد. حالا این پرسش باید پاسخ داده شود که اگر خداوند نیکی مطلق و قادر مطلق (همه‌توانا) است، پس چرا جهان را چنین بُر از شرهای انسانی و طبیعی آفریده است. آیا نمی‌توانست جهانی عادلانه‌تر بیافریند یا نمی‌خواست؟ اگر نمی‌توانست که قادر مطلق نیست و اگر نمی‌خواست که نیکی مطلق نیست و اگر نمی‌توانست پدید آیی شرها را ببیند که دانای مطلق (همه‌دانا) نیست، تلاش برای فراهم کردن پاسخی منسجم به این پرسش، هم از نظر منطقی و هم از نظر اصولی، چالشی جدی برای دین زرتشتی و به همین صورت برای ادیان توحیدی دیگر مانند مسیحیت و اسلام بوده است. شکست سیاسی حاکمیت یگانه‌شده‌ی زرتشتی - ساسانی در ۶۵۱ م (۱۹ ش) ضرورت پاسخ‌های دقیق‌تر به این پرسش‌ها را از میان برد و، چند سده بعدتر، این وظیفه بر دوش کسانی گذاشته شد که در فضای آنچه بعدها تمدن اسلامی نام گرفت به سر می‌بردند. چه آن‌هایی که می‌کوشیدند از دانش «مغانی» کهن (حکمت مغانی) بهره بگیرند چه آن‌ها که یکسره در چارچوب دانش اسلامی جدید (الاهیات اسلامی) می‌اندیشیدند.

یکی از تلاش‌ها برای پاسخ به مسئله‌ی شر در چارچوب شکل‌های بی‌آیند متأثر از دین زرتشتی در دوران اسلامی، که به «حکمت مغانی» شناخته می‌شوند، قصد دارد با تفکیک صفات جمالی و جلالی خداوند مسئله را حل کند. صفات جمالی خداوند، مانند نیکی او، در کنار صفات جلالی او، مانند غیرت، تجلی می‌یابند. در واقع، این که اهریمن هست به صفت غیرت خداوند برمی‌گردد که اجازه نمی‌دهد هر کسی به بارگاه او راه یابد؛ اهریمن «صرفاً ننگهبانی است که سوره را از ناسره جدا می‌کند.» (انوار، ۱۳۹۳)

هر چند چنین توضیحی هدف این جداسازی سره از ناسره را ناگفته باقی می‌گذارد، دست کم یگانگی اهورامزدا به مثابه‌ی خدای همه‌توانای همه‌دانا را حفظ می‌کند.

الاهیات اسلامی نیز با همین مسائل روبه‌رو بوده است. در پاسخ به مسئله‌ی شر در الاهیات اسلامی سه اصل وجود دارد که کم‌وبیش در استدلال‌های همه‌ی فیلسوفان قدیمی و متألهان متأخر اسلامی تکرار شده